

Om Tjæreborg

Af Ejvind Sørensen

Bynavnet Tjæreborg er toledet af Tjære og Borg. Ifølge sprog og navneforskere er sidste led lettest at håndtere.

Ordet Borg kan være som ordet antyder en fæstning, men det kan også være en banke eller bakke i terrænet uden hensyn til bebyggelse, som det f. eks. er tilfældet ude ved Vadehavet, hvor den beskedne lave klint benævnes Roborg eller tidligere Råbjerg.

Derimod kan man godt tumle lidt med betydningen af navnets første led Tjære. Det kunne referere til en nellikeart ude i engene, tjærenelliken som kunne have givet byen navn.

I ordbøgerne refereres også til, at Tjære betyder tjære, kort og godt. Det antydes, at der kunne have fundet tjæreudvinding sted her på bankerne.

Det med tjærenelliken kan lige så godt høre til i fantasiens verden, som det kunne være sandt.

Udvinding af træbjære er navnlig sket i Finland, Rusland og det nordlige Sverige. Om der skulle have fundet tjæreudvinding sted her, kan man ikke vide. Men i historisk tid har egnen omkring Tjæreborg været skovfattig. Om egnen har været skovrig i forhistorisk tid, og om en råstofudvinding fra dengang har igangsat en navneudvikling, der skulle ende med Tjæreborg, kan man jo ikke vide. Men det kunne jo være.

Byens navn udvikler sig sådan:

- 1292 Thierburgh
- 1306 Tiarburg
- 1324 Tiærburg
- 1340 Tyerburgh

- 1388 Tyerbergh
- 1400 Tierborg
- 1440 Terborch
- 1440 Thiæreborge
- 1500 Tyærburgh
- 1606 Thierreborg
- 1664 Thierreborg
- 1688 Tierreborg
- 1844 Tierreborg
- 1880 Tjæreborg.

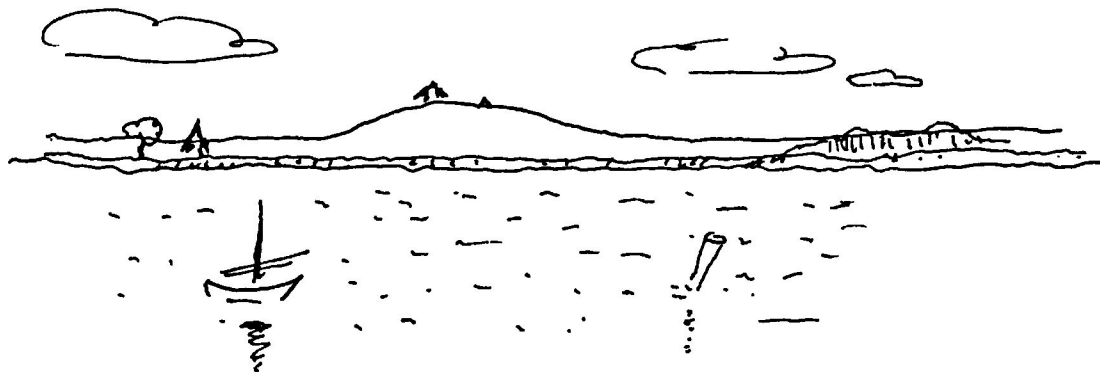
Den nyeste modernisering af bynavnet sker omtrent, da jernbanen kom til byen, og man kunne tro, at DSB har skubbet til. Men det har de nu ikke. Det ses i sognerådets protokol, at medlemmerne her underskriver med byens navn som Tjæreborg omkring 1880. Og når de gør det, må det vel være kanoniseret.

Mens vi nu alligevel befinder os i teoriens verden, kan fremføres en iøjefaldende navneteori, som ikke kan overraske lokalbefolkningen, men som kunne have interesseret de grundlæggende navneforskere, om de havde vidst det.

Et par kilometer nord for byen lå ifølge overleveringen en vikingeborg indviet til krigsguden Tir ved navn TIRBORG.

Trap-Danmark nævner: »Ifølge sagnet skal der have ligget en herregård på Borrebanke mellem Tjæreborg og Tradsborg.....«

Der skulle ikke være noget i vejen for at antage, at byen Tjæreborg er opkaldt efter vikingeborgen TIRBORG. Som støtte for denne teori kunne være:

Et bud på, hvordan Tjæreborg-egnen så ud for 2-3.000 år siden. Vikingeborgen Tirborg ses på toppen af Borrebanke. Bag træerne til venstre opførtes Krosgård måske 1100-1200. Bag krattet til højre opstod gestranden i Tjæreborg Sønderby og Østerby måske år 800-1200. Lige for Borrebanke ude ved stranden etableredes Roborghus 1954. Midtvejs mellem Roborghus og Borrebanke tog Tjæreborg stationsby form fra 1874 (Tegning: Ejvind Sørensen).

- borggårdsnavnet indgår den dag i dag i omkringliggende stednavne
- egnen/området er rigt smykket med forhistorie, bl. a. 23 gravhøje i sognet foruden 34 sløjfede, som netop lå i det bakkede område nær TIRBORG
- den 40 meter høje borgbanke er et højest attraktivt sted for en vikingeborg med udsigt over det nære hav og magt over samme
- krigsguden Ti / el. Tir / el. Tyr har givet navn til mange steder i landet. Med undtagelse af Tor er der næppe nogen gud, hvis navn så hyppigt indgår i danske stednavne, eks.: Tirslund, Tisvilde, Tissø, Tiset, Tilst, Tistrup, og muligvis Tjæreborg med.

Det kan ikke komme Tjæreborg til skade, hvis byens navn ikke har rod i tjære eller harpix eller en nellike, men at en af de tre storguder Odin, Tor og Tir har givet byen navn. Tir var den modigste af guderne. Det var ham der, da Fenrisulven var endeligt bunden, turde stikke hånden ind i ulvens gab. Det kostede ham da også den ene hånd.

At Tjæreborg og Roborg tydeligt har en massiv forhistorisk fortid som ses i det store antal gravhøje, 57 i alt incl. nuværende og sløjfede, og en beliggenhed, der geografisk og trafikalt er langt bedre end både Ribe og Varde/Hjerting, og kunne godt få en til at lade fantasien spille.

Jeg har ikke noget imod at stå på Borrebanke med havudsigt omgivet af 23 synlige gravhøje og 34 sløjfede og undre mig på om TIRBORG/ROBORG i forhistorisk tid kunne have været et vestjysk metropol, og undre mig på, at udviklingen i historisk tid kom til at ske i Ribe og Varde.

Roborg er et af de meget få sejlbare steder på hele den jyske vestkyst.

Men altså: Budskabet herfra må være, at Tjæreborg by kan være opkaldt efter vikingeborgen Tirborg.

Kilder: Dansk Stednavneleksikon Gyldendal
Københavns Universitets Institut for Navneforskning.

Ejvind Sørensen, f. 1927, pens. viceskoleinspektør, Hasselvænget 15, 6731 Tjæreborg. Medforfatter til Tvillingesogne af Gest og Marsk, Sneum og Tjæreborg, 1971-1977. Har tidligere skrevet artikler i Fra Ribe Amt.